

*“In de IJmond is een zandhagedis op dit moment beter beschermd dan jouw zoon Boris”
Gedeputeerde Jeroen Olthof (Provincie Noord Holland), april 2022*

Deze schokkende uitspraak deed de gedeputeerde in de nazit van het televisieprogramma Khalid en Sophie aan Sanne Walvisch toen zij op 5 april 2022 tegenover elkaar aan tafel zaten om te spreken over de situatie rondom Tata Steel.

Als gedeputeerde is de heer Olthof het bevoegd gezag en verantwoordelijk voor het verbeteren van de leefomgeving rondom Tata Steel Nederland (TSN). De afgelopen jaren hebben onderzoeken van de [GGD](#) en het [RIVM](#) ism Nivel aangetoond dat:

- In de omgeving van TSN gemiddeld 27% meer longkanker voorkomt (met uitschieters in wijken dichterbij de fabrieken tot zelfs 50%).
- Omwonenden in de IJmond vaker met acute en chronische gezondheidsklachten bij de huisarts komen dan in andere industriële woongebieden.
- De luchtkwaliteit in de omgeving van TSN vaker onvoldoende is.
- In de omgeving van TSN vaker een hogere concentratie ultrafijnstof voorkomt.
- In de leefomgeving rondom TSN ongewenste hoeveelheden zware metalen en kankerverwekkende stoffen voorkomen.
- TSN de grootste bron van (ultra-) fijnstof en schadelijke stoffen is.
- Sommige van deze stoffen 50 tot 1000x meer gemeten worden dan op basis van berekeningen werd verwacht.
- TSN de grootste industriële uitstoter van stikstof is.
- In de omgeving van TSN sprake is van ongezonde stank- en geluidsoverlast.
- Een meerderheid (54%) van de inwoners zich zorgen maakt over de negatieve impact van TSN op de veiligheid van de leefomgeving en gezondheid.
- Omwonenden klachten over TSN wegens gebrek aan vertrouwen niet melden [Ipsos](#)

Daarnaast is uit wetenschappelijke literatuur bekend:

- In Genua ging het aantal ziekenhuisopnames van kinderen (jongens, 0-14) met ademhalingsziekten naar beneden na sluiting van de kookfabriek. [Wetenschappelijke referentie](#)
- In Duisberg trof men bij kinderen die nabij de (inmiddels gesloten) kookfabriek woonden verhoogde PAK's-waarden in hun urine. [Wetenschappelijke referentie](#)

Als omwonenden, ouders en burgers verwachten wij dat de overheid zijn zorgplicht nakomt en op basis van bovenstaande feiten direct en acuut maatregelen treft om de luchtkwaliteit, de veiligheid en de kwaliteit van onze leefomgeving te verbeteren en de gezondheid te borgen. Dit is niet het geval. Het bevoegd gezag (Gedeputeerde Olthof, Provincie Noord Holland) geeft in interviews en brieven aan I&W aan dat de huidige milieuwetgeving en de basis voor het uitvoeren van VTH-taken hiertoe onvoldoende handvatten geeft..

De Commissie van Aartsen deed onderzoek naar het VTH-stelsel en concludeerde: Het is slecht gesteld met het stelsel van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). Het ontbreekt de omgevingsdiensten aan kennis en doorzettingsmacht. Het rijk voert geen overkoepelende regie. ‘Doordat het stelsel niet functioneert zoals bedoeld, ontstaat vermijdbare schade.’

Deze schade, in de vorm van vermijdbare uitstoot, heeft grote effecten op de luchtkwaliteit en onze leefomgeving. Van Aartsen doet daarom 10 aanbevelingen om dit stelsel te verbeteren. In de eerste plaats willen wij deze aanbevelingen onderschrijven. Gezien de situatie rondom Tata Steel (IJmond), APN (Nijmegen) en de parallellen met andere BRZO bedrijven, verwachten wij met een veel strenger VTH-stelsel significante verbeteringen aan onze luchtkwaliteit en leefomgeving.

Daarbij zien wij -op korte termijn- de volgende kansen en uitdagingen:

Vergunningverlening

- Het huidige vergunningstelsel is gebaseerd op milieuwetgeving. De volksgezondheid zou in deze wetgeving een centrale plaats moeten krijgen. Bij het opstellen en beoordelen van vergunningen aan BRZO-bedrijven zou structureel een onafhankelijke risicoanalyse van effecten op de volksgezondheid opgenomen moeten worden, waarin ook de effecten van ongezonde piekbelasting (in fijnstof en ultrafijnstof), de cumulatie van zeer zorgwekkende stoffen, en (piekbelasting) van stank- en geluidsoverlast geanalyseerd zouden moeten worden.
- Overheden (omgevingsdiensten) en bedrijfsleven werken vaak samen aan het opstellen van vergunningen. Uitgangspunt daarbij is het faciliteren van gewenste wijzigingen van aanvragers op basis van bedrijfseconomische aspecten. Uitgangspunt zou moeten zijn dat groei en aanpassingen alleen plaats kunnen vinden na toetsing op en verbetering van effecten op duurzaamheid, volksgezondheid en leefomgeving.
- Onduidelijkheden in de vergunning maken handhaving op overtredingen die schadelijke effecten hebben op de volksgezondheid ingewikkelder. Zowel in de casus APN (Nijmegen) als Harsco Metals (Velsen) werden opgelegde LOD's door de rechter vernietigd op basis van onduidelijke omschrijvingen in de vergunning. De wet zou moeten ademen dat vergunningen bestaan vanuit de zorgplicht van overheid en het bedrijfsleven om de gezondheid van mens en milieu te borgen. Bij onduidelijke formuleringen zou in geval van twijfel de bescherming van volksgezondheid en milieu het uitgangspunt moeten zijn.
- Het huidige vergunningstelsel is gebaseerd op achterhaalde data. De laatste MER stamt uit 2006, terwijl kennis over de schadelijke impact van de uitstoot van (ultrafijn-, fijn- en grof) stof na 2010 is opgedaan.
- Er wordt door BRZO-bedrijven juridisch slim gebruik gemaakt van het beginsel 'Niet in betekende Mate', door activiteiten op te splitsen in kleine bedrijfstypen (die niet hoeven te voldoen aan rapportageplicht) en door plafonds in vergunningsaanvragen naar beneden af te ronden.
- Er moet een eenduidige norm komen voor het uitdrukken van emissies in stof in kgs/gewicht. Deze aanduiding moet verplicht worden gebruikt bij vergunningverlening, rapportages en het opstellen van vermindering doelstellingen

Toezicht

Industriële emissies van BRZO-bedrijven worden sinds 2010 geregistreerd als elektronisch milieu jaarverslagen. Deze jaarverslagen worden berekend door het bedrijfsleven zelf en op hoofdlijnen en steekproefsgewijs gecontroleerd door handhavende instanties (omgevingsdiensten). In geval van TSN heeft het RIVM een gat in data geconstateerd tussen de berekende gerapporteerde emissies en de gemeten depositie in de omgeving. De gemeten concentraties waren tussen de 50 en 1000x hoger dan verwacht.

- Om de mate van verbetering van de luchtkwaliteit te meten zijn onafhankelijke en 100% betrouwbare bron metingen noodzakelijk. Technologische innovaties zoals sensortechnologie maakt 24/7 metingen haalbaar en betaalbaar. De overheid zou niet langer afhankelijk moeten zijn van berekeningen door het bedrijfsleven.

Het luchtmeetnet in de IJmond meet op 6 verschillende locaties de luchtkwaliteit in de omgeving van TSN. Daarbij is geconstateerd dat het netwerk niet fijnmazig genoeg is om grote incidenten zoals stofwolken en branden waar te nemen. De verspreiding van uitstoot wordt op dit moment beoordeeld

op basis van berekeningen. Incidenten en ongewone voorvallen die emissies veroorzaken worden in deze berekeningen niet meegenomen. Bij TSN vinden dagelijks meerdere ongewone voorvallen en incidenten plaats. Om de mate van verbetering van de luchtkwaliteit feitelijk te meten, is een fijnmazige beoordeling noodzakelijk.

- Met behulp van data van het Nederlands satelliet instrument Tropomi is het mogelijk om uitstoot van luchtvervuiling en rookpluimen in beeld te brengen. Dit geeft een scherper beeld dan het huidige stelsel van berekeningen

Luchtkwaliteit maar ook overlast door stank en geluid worden vergund op basis van (dag-, week-, jaar) gemiddelden. Ook de beoordeling van data vindt plaats op basis van gemiddelden. Omwonenden hebben echter juist (ook) veel last van piekmomenten, zoals ook blijkt uit de casus stankoverlast door intensieve veeteelt in Deurne (Zembla, mei 2022).

- Een structurele analyse van het aantal piekmomenten zou onderdeel moeten zijn van de jaarlijkse analyse luchtkwaliteit
- Vergunningverlening en verbeterdoelstellingen ten aanzien van luchtkwaliteit, stank- en geluidsoverlast zou (ook) plaats moeten vinden op het terugbrengen van dit aantal piekmomenten

Het toezicht op BRZO bedrijven bestaat op dit moment uit enkele bedrijfsbezoeken per jaar. In het geval van TSN is bekend dat dagelijks meerdere incidenten voordoen waarbij schadelijke emissies naar de buitenlucht optreden. In de IJmond monitoren burgers sinds 15 maart met behulp van beveiligingscamera's de situatie bij Tata Steel. Tussen 15 maart en 10 mei hebben vrijwilligers op basis van de camerabeelden meer dan 100 meldingen gedaan van visueel waarneembare stof-, roet-, zwavelwolken, lekkages en fakkels. Aanneembaar is dat bij deze incidenten zware metalen en kankerverwekkende stoffen zijn vrijgekomen. Deze uitstoot wordt niet meegeteld in de jaarlijkse (berekende) emissieregistratie.

- 24/7 monitoring met behulp van cameratoezicht zou in combinatie met technologische innovatie zoals AI (artificial intelligence) en video recognition een logische vervolgstap zijn bij het toezicht op BRZO-bedrijven om zo incidenten met schadelijk effect op de luchtkwaliteit te rapporteren en te handhaven

Digitale veiligheid is op dit moment geen onderdeel van het toezicht op BRZO bedrijven. Zo leiden in het geval van TSN 'verstoringen in de software' tot emissies van zeer zorgwekkende stoffen, waarbij omgevingsdiensten onmachtig zijn om handhavend op te treden. Sinds de 'sjoemeldiesel'-casus (Volkswagen, 2015) is bovendien bekend dat met 'sjoemelsoftware' de milieu inspectie om de tuin geleid kan worden. Het risico op de inzet van 'sjoemelsoftware' binnen BRZO-bedrijven wordt anno 2022 niet ondervangen.

- Door digitale veiligheid onderdeel te maken van de VTH-taken inclusief regelmatige audits op software, cybersecurity en kwaliteit van databronnen neemt dit risico af.

Handhaving & aanpak vervuilende installaties

Het handhaven van schadelijke emissies vindt op dit moment plaats op basis van het maken van verbeterafspraken met het bedrijf en uiteindelijk door het uitschrijven van LOD's (last onder dwangsommen). Het bevoegd gezag geeft aan onvoldoende instrumenten in hand te hebben om bekende bronnen van zeer zorgwekkende stoffen zoals kankerverwekkende stoffen aan te pakken. Tegelijkertijd worden tal van maatregelen genomen om het aantal grote CO₂-uitstoters terug te brengen met gesubsidieerde sluiting van (hypermoderne) kolencentrales. TSN CEO Hans van de Berg gaf in een interview aan dat "de overheid niet streng genoeg is geweest" en dat "we te laat zijn begonnen met verbeteren".

- Het ontbreekt bij handhaving aan een heldere en onverbiddelijke escalatieladder inclusief overtredingen, termijnen en sancties met als uiterste sanctie sluiting van fabrieken en/of fabrieksonderdelen.
- Door net als bij de kolencentrales subsidie beschikbaar te maken voor sluiting van ernstig vervuulende fabrieksinstallaties kan de luchtkwaliteit in de omgeving van BRZO-fabrieken op korte termijn significant verbeterd worden.
- Door strenger en meer adequaat optreden met als doel het verbeteren van de luchtkwaliteit kan de druk op bedrijven om minder vervuilend te zijn worden opgevoerd, dit heeft bovendien een positief effect op de innovatiekracht.

Verduurzaming

Om te verduurzamen, heeft TSN aangekondigd te kiezen voor de DRI-route. Het zet hierbij in op de transitie van kolen via gas naar waterstof. Deze transitie is in de 1e plaats gericht op het terugbrengen van CO₂-uitstoot en omhelst in totaal een looptijd van +18 jaar. De overheid (EZK) onderzoekt de mogelijkheden om deze verduurzamingsplannen te ondersteunen met het faciliteren van infrastructuur voor duurzame energiedragers, financiële ondersteuning en facilitering van vergunningverlening. In ruil voor deze ondersteuning zullen afspraken worden gemaakt over CO₂-reductie, verbetering van de leefomgeving, maatschappelijk verantwoord ondernemen en investeringen in opleiding van mensen. Ook kunnen andere subsidies worden verstrekt. In de kamerbrief (AH 2576 - 2022Z04146) d.d. 29 april 2022 wordt vermeld dat TSN hiervoor aan de geldende milieu-eisen moet voldoen, zoals opgenomen in de bestaande vergunningsvoorwaarden. In theorie kan de overstap op DRI een verbetering zijn ten opzichte van de huidige situatie, maar alleen wanneer:

- Het plan niet alleen beoordeeld wordt op bedrijfseconomische en technische aspecten, maar ook een brede MKBA plaatsvindt waarin de impact op de gezondheid, leefomgeving en milieu worden onderzocht en afgewogen tegen alternatieve scenario's.
- Het plan door een onafhankelijke denktank beoordeeld wordt op (naast CO₂) de totale impact met inachtneming van veiligheid, stikstof, zzs, (ultra) fijnstof, afvalstromen, energieverbruik en waterverbruik.
- Onderliggende milieu-eisen en vergunningsvoorwaarden geactualiseerd worden op basis van WHO-normen, en nieuwe kennis over de uitstoot van (ultra-fijnstof en (cumulatieve effecten van) zeer zorgwekkende stoffen.
- Er harde deadlines en sancties worden vastgesteld voor de sluiting van de meest vervuulende installaties.
- Er strikte uitstootgrenzen (stof per kgs/gewicht) worden vastgesteld voor de overgebleven en nieuwe fabrieksinstallaties en -processen.
- Er subsidie beschikbaar komt om de cokesfabrieken op korte termijn te sluiten (naar voorbeeld van de kolencentrale op de Maasvlakte).

Stichting FrisseWind.nu met medewerking van Dorpsraad Wijk aan Zee en Stichting IJmondig